

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

“Villa t’ Onzent” en omgevende tuin in Kortrijk
monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:
"Villa t' Onzent" en omgevende tuin in Kortrijk – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/34022/104.1

Objectnummer: 4.01/34022/1289.1

Tom Lenaerts

27/06/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.1.1.	Geografische situering van de wijk: Overleie.....	4
1.1.2.	De architect: Jozef De Coene	4
1.2.	Historisch overzicht	6
1.2.1.	Voormalige woning van August Lommens n.o.v. Jozef De Coene.	6
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	7
1.3.1.	De inplanting	7
1.3.2.	Het interieur	11
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	16
2.	Evaluerend gedeelte	16
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	16
2.1.1.	De architecturale waarde	16
2.1.2.	Artistieke waarde	17
2.1.3.	Historische waarde	18
2.1.4.	Ruimtelijk structurerende waarde.....	18
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	18
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	18
2.4.	Juridische toestand	19
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	19
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	19
3.	Beheersvisie	19
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	19
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	19
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	20
4.	Bronnen	20
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	21
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	21
5.2.	Fotobijlage	21
5.3.	Documentatie	21

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De ad hoc aanvraag voor deze bescherming gebeurde door de stad Kortrijk via de werkgroep onroerend erfgoed van de stad. Er was eerder een krantenartikel waarin de aandacht op de villa werd gevestigd en waarin de bevoegde schepen de beschermingsaanvraag aankondigde (Nieuwsblad 8 juli 2016).

1.1. Situering

Het beschermingsdossier betreft de woning Villa t' Onzent, een stadswoning gebouwd in 1911 – 1912 naar ontwerp van Jozef De Coene, gelegen op de hoek van de Sint-Amandssteenweg en Kollegestraat in de wijk Overleie in Kortrijk.

1.1.1. Geografische situering van de wijk: Overleie

De Kortrijkse wijk "Overleie" was reeds gekend sinds 1093, door een vermelding in een akte van Robrecht II, graaf van Vlaanderen, met betrekking tot de proosdij van Sint-Amand. Vermoedelijk gaan proosdij en de daarbij horende kapel terug tot de negende eeuw. De laatste restanten van dit oudste gedeelte werden in 1922 gesloopt. Het stadsdeel is ook duidelijk zichtbaar op de oudst bekende plattegrond van Kortrijk die dateert van ca. 1560 van Jacob van Deventer. Op dat moment zijn er nog geen muren en bastions maar wordt de wijk wel omgeven door een brede gracht met poorten. In 1577 start de bastionering van het gebied en wordt het stadsdeel Overleie, met onder meer een deel van de proosdij van Sint-Amand opgenomen in het versterkte Kortrijk.

Op alle plattegronden uit de 16de tot 19de eeuw is de bebouwing in de wijk Overleie steeds duidelijk aangegeven. De Overleiestraat is goed herkenbaar, alsook de daarop uitgevende Kapelstraat die naar de kapel van de proosdij van Sint-Amand loopt (in de andere richting naar het toenmalige recolettenklooster) en parallel aan de Kapelstraat, de Johannes Coukestraat, voor het eerst vermeld in 1344, die met een bocht naar de Leie doodliep.

In de negentiende eeuw lokte de oprichting van textiel fabrieken langs de Leie, grote groepen arbeiders die in barre omstandigheden gehuisvest werden in ongezonde woningen. De behuizing van die arbeiders op Overleie was één van de pijnpunten die Burgemeester August Reynaert (1833-1915) aanpakte. In de gemeenteraad van 10 december 1897 werd het Koninklijk Besluit bekend gemaakt dat aan het schepencollege toeliet om de huizen in het bouwblok tussen de Overleiestraat, Kapelstraat, het Sint-Amandscollege en de Leie te onteigenen met het oog op het slopen van ongezonde woningen. In de daaropvolgende jaren werden er 111 woningen gesloopt en werd de Koekstraat (Johannes Coukestraat) recht doorgetrokken tot aan de nieuw aangelegde Kollegestraat (1901-1902) De Koekstraat werd op dat moment omgedoopt tot Sint-Amandssteenweg. Ongeveer tegelijkertijd werd ook de Leie, die regelmatig problematisch was voor het stadsdeel, aangepakt. Een reeks van grote overstromingen, waarvan de laatste dateerde van 1895, was de aanleiding voor de heraanleg en verbreding van de rivier. Zo werd vanaf de Budabrug tot de Groeningebrug een nieuwe brede Leie aangelegd en werd de oude Leiearm ter hoogte van de Dam gedempt in 1912-1913. De grond tussen de nieuwe Leie en de Sint-Amandssteenweg, waar voorheen onder meer arbeiderswoningen stonden werd een nieuw te verkavelen stadsdeel gelegen aan de Sint-Amandssteenweg, Kollegestraat en de Diksmuidekaai. In 1911 werden door de stad de laatste percelen verkocht waaronder het perceel waarop Villa t' Onzent werd gebouwd.

1.1.2. De architect: Jozef De Coene

De Coene is een klinkende naam – zelfs wereldwijd - als het gaat over meubelkunst en houtbouw. De expansie van het bedrijf "De Kortrijkse Kunstwerkstede, Gebroeders De Coene" en de toonaangevende artistieke positie die het gedurende vele decennia innam is uniek. Daartegenover staat de architectuur van Jozef De Coene, de protagonist in het familiebedrijf, waarover eigenlijk niet zo veel bekend is.

Op dertienjarige leeftijd diende Jozef De Coene, na het overlijden van zijn vader, als oudste zoon van behanger-stoffeerder Adolphe De Coene en de Gentse schilderes Coralie Tavernier, mee te helpen in de zaak. Zijn moeder leidde het bedrijf intussen verder en stuurde Jozef in 1893, na de opleiding in de eigen zaak naar een prestigieuze decoratiezaak in Brussel om verder ervaring op te doen. Tijdens zijn verblijf in de hoofdstad volgde de jonge De Coene eveneens avondles aan de Brusselse academie en frequenteerde hij culturele activiteiten waaronder lezingen van Henry Van de Velde. De jonge De Coene kon zich helemaal vinden in de denkbeelden die de avant-gardist propageerde. In 1893, het jaar waarin hij op achttienjarige leeftijd in Brussel arriveerde legde die avant-garde zich ook meer en meer toe op de sierkunsten. Tijdens de laatste expositie van "Les XX" (1884-1893) in datzelfde jaar gaat er duidelijk ook aandacht uit naar de decoratieve kunst en de kunstnijverheid. Ook nadien, op de tentoonstelling van het eveneens door Octave Maus opgerichte "La Libre Esthétique" gaat veel belangstelling uit naar sierkunsten, met een bijzondere aandacht voor Engeland.

Henry Van de Velde, die pas in 1887 lid werd van "Les XX" en het ideeëngoed ervan in Vlaanderen uitdroeg, had eveneens een bijzondere belangstelling voor Engeland. De ideeën van Ruskin, Morris en Crane vonden zo hun weg naar Jozef De Coene. Het moet De Coene als muziek in de oren geklonken hebben. De ambitieuze jongeman die als "ambachtsman in opleiding" wegens zijn regionale kleinstedelijke afkomst en sociale situatie niet onmiddellijk kon uitbreken hoorde het pleidooi ten voordele van het ambachtelijke en het sociale van de kunst. Acht luttele maanden Brussel had de achttienjarige De Coene nodig gehad om zijn ervaringen uit Brussel in plannen om te zetten en te ontplooiën in Kortrijk. Enkele jaren later heeft Jozef de leiding in de familiezaak overgenomen van zijn moeder en werd de tapisseur-garnisseurszaak gaandeweg omgevormd tot een bedrijf dat totaalinrichting verzorgde, geïnspireerd op de theorieën van onder meer de Arts-and-Crafts beweging maar ook gelijkaardige Nederlandse, Duitse en Oostenrijkse bewegingen die vernieuwing brachten in de architectuur en de sierkunsten. Zijn broer Adolf werd eveneens ingeschakeld in het bedrijf en leerde houtbewerking en liep stage bij de gebroeders Mercier in Parijs. Toen in 1897 de zaak verhuisde naar een groter pand in de Leiestraat in Kortrijk, komt er een op Europese leest geschoeide vernieuwing naar de Leiestreek. De zaak groeit verder uit en in 1906 opent "De Coene Freres" een complex van opmerkelijke nieuwe werkplaatsen en een expositieruimte in de Vande Peereboomlaan, gelegen tussen het reizigersstation en het rangeerstation van Kortrijk. Volgens de biografie die Fred Germonprez van De Coene optekende liet hij, kort voor zijn huwelijk in 1906, het beroep op zijn identiteitskaart aanpassen van behanger-stoffeerder naar architect.¹ Volgens dezelfde biografie had De Coene in functie van de nieuwe fabriek reeds gedurende verschillende jaren ontwerpplannen gemaakt. In deze activiteit zien we opnieuw de veelzijdigheid van De Coene en de invloed van Van de Velde en de Arts-and-Crafts beweging. Net zoals zijn voorbeelden gaat De Coene niet enkel de schilder- en sierkunst beoefenen maar ook de architectuur. Henry van de Velde met wie De Coene contact hield op het moment dat "Villa Bloemenwerf" werd gebouwd, stelt dat het niet nodig is een gediplomeerd architect of ingenieur te zijn: *"het volstaat om zich met de rationele conceptie, met de logica van het gezond verstand te verzoenen. Een leerling van de academie, die gedurende jaren is verzadigd met studies en het kopiëren van stijlen, zou het niet kunnen. Men moet autodidact zijn om te kunnen putten uit de heldere en levenwekkende wateren van de creativiteit, om alle problemen te benaderen met de wil van de primitieve mens die zijn werktuigen ontwerpt en creëert. (...) Toen ik besloot de plannen van ons huis te tekenen, had ik geen benul van architectuur en ondervond ik moeilijkheden bij het hanteren van het liniaal, de winkelhaak en de T-lat. Ik was helemaal autodidact. Hoe dan ook geloof ik vandaag nog dat een potlood en de inwendige kracht die het voortstuwt, voldoende zijn".*²

¹ GERMONPREZ, F. (1983), Jozef De Coene en de Kortrijkse Kunstwerkstede, Lannoo, Tielt

² JACOBS, S. (1996): *Henri Van de Velde*, Wonen als kunstwerk, een woonplaats voor de kunst, Van Halewyck, Leuven, p. 31-56

Doordat het bedrijf ook leiding behoeft ontstaat minstens de indruk dat hij zich vooral toelegt op de zakelijke aspecten en minder op de artistieke. Toch creëert De Coene: Hij blijft - zij het sporadisch - schilderen en tekenen. Zijn architecturaal oeuvre is klein en bestaat uit de Villa Tribouillet (1904), een villa voor de grootvader van zijn latere vrouw; een villa voor zijn moeder, Coralie De Coene in de Vande Peereboomlaan te Kortrijk (1906); een woning voor zijn vriend Victor Verougstraete in de J. de Bethunelaan te Kortrijk (1906); zijn eigen woning in dezelfde straat (1906) en zijn eigen werkhuisen in de Vande Peereboomlaan te Kortrijk.

Met de opdracht voor de villa van zijn vriend Auguste Lommens in 1911 was hij dus niet aan zijn proefstuk toe. Uit de schaarse archiefdocumenten kunnen we afleiden dat hij nog steeds de invloed ondergaat van de Angelsaksische architectuur zoals die via Van de Velde tot bij hem gekomen is: de sfeer van "The Red House" van Philip Webb en William Morris (1860), het exponent van de Arts-and-Crafts beweging bij uitstek, is onmiskenbaar aanwezig in zijn oeuvre. Maar ook de invloeden van contemporaine architecten zoals zijn jeugdvrienden als Jean-Baptiste Dewin en Jozef Viérin. De woning die Jozef Viérin ontwierp voor zijn broer Emmanuel Viérin in de Vande Peereboomlaan 26 was één van de eerste in die "moderne" stijl en dus ongetwijfeld ook een van zijn voorbeelden. De plannen en meetstaat van die laatste woning werden kort daarvoor nog gepubliceerd.³ Viérin en De Coene werkten ook samen voor de realisatie van het Lijsternest, de woning van hun vriend Stijn Streuvels (1904-1905).

Gaandeweg wordt "De Kortrijkse Werkstede, gebroeders De Coene" zo groot dat Jozef De Coene steeds meer het zakelijke aspect opneemt en minder zelf creëert. Hij gaat echter steeds goede contacten koesteren met architecten, kunstenaars, en ook met gespecialiseerde ambachtsslui binnen zijn eigen bedrijf, en behoudt zo ook de artistieke component in het steeds verder groeiende bedrijf. De werkstede telt op de vooravond van de eerste wereldoorlog 600 werknemers.

De ligging van de bedrijfsgebouwen, alsook van vele van zijn realisaties, in de nabijheid van de spoorlijn zorgde echter in de eerste en tweede wereldoorlog voor de jammerlijke ondergang van het grootste deel van zijn oeuvre en archief uit de vooroorlogse periode.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Voormalige woning van August Lommens n.o.v. Jozef De Coene.

Opmerking: De oorspronkelijke plannen van de bouwaanvraag die terug te vinden zijn in het stadsarchief geven enkel het gelijkvloers en de aanzichten weer. De uiteindelijke uitvoering wijkt enigszins af van die plannen. Zo is het overdekte terras, zoals op het plan te zien is, niet uitgevoerd, maar een gedeelte ervan werd wel geïncorporeerd bij de "salle commune" als een soort tuinkamer.

Ook andere elementen verschillen enigszins, maar vermits alles in dezelfde stijl en materialen werd uitgevoerd kan aangenomen worden (tenzij anders vermeld) dat dit al tijdens de bouwfase aangepast werd.

De woning werd gebouwd in opdracht van Auguste Lommens (Heule 1861- Kortrijk 1935), directeur en medeaandeelhouder bij het textielbedrijf De Kien-Ide. De opdrachtgever was een persoonlijke vriend van Jozef De Coene. Auguste Lommens kende het huis dat Jozef De Coene voor zichzelf ontwierp en liet bouwen aan de Jan Bethunelaan 2 in Kortrijk (1906). Hij zou De Coene gevraagd hebben om een gelijkaardig huis voor hem te ontwerpen op de hoek Sint-Amandslaan en de Kollegestraat. Auguste Lommens verhuisde in 1913 naar het hoekpand aan de Sint-Amandslaan 30 met zijn vrouw Marie Eyskens en hun vier kinderen (Jeanne °1889, Ivonne °1890, Auguste °1896 en Raymond °1905).

Boven de dubbele inkomdeur prijkt een medaillon waarin met sierlijke letters de naam prijkt die de bouwheer voor zijn huis gekozen had: "t' Onzent", een afkorting van het dialectische "te onzent" wat betekent "bij ons thuis".

³ RIVOALEN, E. (1903) Petites Maisons de Ville et de Campagne, Ed. Georges Fachon, Paris

Na de dood van vader Auguste Lommens in 1935 bleven zijn weduwe, zijn oudste zoon Auguste Jr. en zijn dochter Ivonne in het huis wonen. Auguste Jr. was na een kortstondig huwelijk met een Amerikaanse vrouw gescheiden en in 1920 naar Kortrijk teruggekeerd. In het bevolkingsregister noemt men hem "nijveraar in textielwaren". Ivonne werd heel jong weduwe en keerde in 1928 terug naar de ouderlijke woning. Moeder Marie Eyskens overleed in de Sint-Amandslaan op 28 september 1948. Dochter Ivonne verliet het huis in 1952. Auguste Jr. verhuisde in 1957. Nadien zou de villa tweemaal kortstondig bewoond zijn door het gezin van nijveraar Guy Legon en een jaar later door het gezin van ingenieur André Henskens.

De Intercommunale Electriciteitsmaatschappij had in 1921 de aanpalende panden in de Sint-Amandslaan gekocht. Deze panden waren respectievelijk nr. 26: de "waterkliniek" en nr. 28 de privé woning van Dr. Jules Valcke (1848-1920). De dokter, die een therapie had ontwikkeld met behandelingen op basis van water, ijs en stoom had deze architecturaal waardevolle gebouwen in 1911-1913 laten bouwen als zijn privékliniek met aangrenzende woning naar een ontwerp van architect Jules Carrette (1866-1927). Wanneer het huis Sint-Amandslaan 30 vrijkomt, verwerft de elektriciteitsmaatschappij, ondertussen omgedoopt tot Interleie, het huis en richt het in als directeurswoning. In de scheidingsmuur tussen Sint-Amandslaan 30 (Villa t' Onzent) en 28 (voormalige woning Dr. Valcke) wordt naderhand een verbinding gemaakt met het kantoorcomplex en het directeurskantoor.

Nadat de elektriciteitsmaatschappij (inmiddels Gaselwest) het pand verlaten heeft, wordt het complex in gebruik genomen door de politie zone Vlas, commissariaat Overleie. Toen het politiecommissariaat de villa en de voormalige waterkliniek op haar beurt verlaten had, werd de villa gebruikt voor de nachtopvang van daklozen tijdens de winters 2009-2010 tot 2012-2013. Verder deed de woning sinds 2014 tot op heden (zomer 2017) dienst als pop-up café in de zomer en werden de kamers ter beschikking gesteld van kunstenaars. De woning wordt op dit moment verkocht door de stad Kortrijk maar legt bij de verkoop voorwaarden op aan de kopers inzake het beheer.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. De inplanting

Op een langwerpig perceel met noordoostelijke oriëntatie kiest De Coene voor een verrassend concept: Hij maakt ten volle gebruik van het terrein en bouwt een langwerpige woning langsheen de westelijke perceelsgrens en laat zo een lichtinval aan 3 zijden van het huis toe. Het noordelijke deel sluit aan bij de statige gevelrij in de Sint-Amandslaan die in dezelfde periode tot stand kwam. Het noordoostelijke deel van het perceel wordt voorbestemd als een voortuin met een toegangspoort en een tuinpad dat naar de voordeur leidt. Het zuid- en zuidoostelijke deel van het perceel wordt meer afgeschermd en aangewend als private tuin. Het vrij ongewone gebruik van de mogelijkheden van het perceel moet in het Kortrijk van die tijd ongezien geweest zijn. Het is op zich al een indicatie van de aanzienlijke ruimtelijke kwaliteit die in het gehele ontwerp aanwezig is.

Het exterieur

1.3.1.1. De tuin:

De tuin van de villa was aanvankelijk volledig ommuurd en van hekwerk voorzien. Niet zolang geleden, vermoedelijk toen het politiecommissariaat in het gebouw gevestigd was, werden enkele traveeën van de muur verwijderd om er een oprit te voorzien. Een gedeelte van de tuin werd in een vrij recente fase tot parking versteend. Er werd ook in de westelijke scheidingsmuur een opening gemaakt als doorrit naar de parking achter de voormalige waterkliniek. De oorspronkelijke tuin in het zuiden was ommuurd met een hoge muur die de tuin als een soort private tuin aan het oog van de voorbijgangers onttrok. De

noordoostelijke hoek van de tuin had een lage muur met hekwerk zodat er een vrij uitzicht was op de woning – althans op de inkom, het salon – en mogelijk ook op de prestigieuze eetkamer als belangrijkste vertrekken, voor zover deze niet aan het zicht onttrokken werden door de heesters langsheen de muur en het tuinpad. Het tuinpad in flagstones loopt van het smeedijzeren inkomhek tot aan een kleine ingangsportiek. Het pad loopt verder langsheen het huis. Een restant van een poortje is mogelijk een getuige van de vroegere afscheiding tussen de voortuin en de achtertuin. Er werden geen bronnen of aanwijzingen gevonden die een beter beeld kunnen geven van de oorspronkelijke tuinarchitectuur en begroeiing. Toch kan men aannemen dat gezien de indeling van het huis en de opbouw van de omheining, de noordoostelijke tuin als een semi toegankelijke en zichtbare voortuin was bedoeld en de zuidelijk gelegen tuin eerder een private functie had. Deze indeling van de tuin en de nauwe verwevenheid met de architectuur van de villa is eigenlijk overeenkomstig het manifest van "Le Nouveau Jardin Pittoresque" of de "Moderne Tuinkunst" (1913) van Louis Van der Swaelmen⁴. De tuin is utilitair. Hij beantwoordt aan de eisen van het moderne leven: er is plaats voor representativiteit, maar ook voor familiaal leven. Tegelijk is de tuin vernuftig opgebouwd en worden er constructieve oplossingen gebruikt om de tuin te ordenen, zonder echter een steriele ruimte te creëren. De tuin moest ook zinnenstrelend zijn. Het gevoel van "het schone" diende ook in de tuininrichting aanwezig te zijn. Het gebruik van paden met flagstones en bepaalde plantensoorten moest de indruk geven dat de tuin weliswaar geordend was, maar ook nog steeds enige wilde schoonheid van de ongerepte natuur in zich droeg. De aanwezigheid van varens is mogelijks nog een overblijfsel van de oorspronkelijke tuininrichting. De beplanting die er verder nog staat is deels verwilderd maar het gaat in hoofdzaak om enkele variëteiten hulst (*Ilex*), laurierkers (*Prunus Laurocerasus*), vlinderstruik (*Buddleja Davidii*), venijnboom (*Taxus Baccata*), verschillende liguster variëteiten (*Ligustrum Ovalifolium*) en buxus (*Buxus Sempervirens*). Er staat ook een es (*Fraxinus Excelsior*), mogelijks een zaailing, die niet ouder is dan 30 à 40 jaar. De meer zuidelijk gelegen tuin is eertijds versteend. De oorspronkelijke kwartronde hoekserre is verdwenen, maar enkele sporen wijzen op de aanwezigheid van de kwartcirkelvormige constructie in de zuidelijke tuin tegen het huis (buitentoilet) en de westmuur aangebouwd.

1.3.1.2. Het gebouw

Het gebouw met onregelmatige plattegrond is ingeplant op een hoekperceel en bestaat uit drie bouwvolumes: Een centraal, noordelijk en een zuidelijk gelegen volume. Het gebouw is volledig onderkelderd, heeft een gelijkvloerse verdieping, een eerste en tweede verdieping en een zolderruimte.

De muren van de villa zijn rondom afgewerkt met een gecementeerde simili natuursteen bekleding met fijne getrokken voegen op bakstenen ondergrond. De sokkel die van aan de grond tot aan de vensterbanken loopt is opgetrokken in massieve blokken blauwe hardsteen, de hoeken van de bouwvolumes zijn gezoomd met natuurstenen hoekkettingen, de raamopeningen met negblokken met identieke ritmering. Door de grote variatie aan vensteropeningen, nu eens recht, dan liggend, enkel of dubbel of met erkerramen, krijgen we een levendige ritmiek in de gevel.

Enkele boogvelden boven de buitendeuren en enkele ramen tonen een steeds wederkerend motief van een schaal met eikenloof en eikels in bas-reliëf.

Daken verspringen zoals de gevels verspringen en werden uitgevoerd met mengvormen van zadel-, mansarde-, lessenaars- en wolfsdaken, uitgevoerd met daktegels en/of kunstleien en dakpannen (stormpan), doorbroken door dakkapellen. Een veluxraam van latere datum verstoort de eenheid.

⁴ VAN DEN BOSSCHE, H. (1987) Le Nouveau Jardin Pittoresque, in Monumenten en Landschappen, jg 6/6, Bestuur Monumenten en Landschappen, Brussel, p. 46.

1.3.1.3. Het noordelijke volume

a. De noordelijke gevel:

Villa t' Onzent heeft één korte gevelzijde zonder toegangsdeur aan de Sint-Amandslaan. Achter deze gevel was het salon ondergebracht. Oorspronkelijk was hier een drieledig raam op de benedenverdieping. De onderste vensterzone is echter op vraag van de zoon, Auguste Jr. Lommens dichtgemaakt zodat er nu enkel nog bovenlichten zijn. De vergunning voor deze verbouwing van 18 januari 1947 vermeldt "panelen in witsteen ter vervanging van het raam" en "drie openvallende ramen" voor de bovenlichten. Het huis verliest daardoor echter enigszins contact met de Sint-Amandslaan. De straatgevel doet echter in prestige niet onder voor de andere meer traditionele gevels in de straat: de geknikte puntgevel reikt 4 bouwlagen hoog en is een sterk visueel accent in het straatbeeld.

Een vrij monolithische sokkel van blauwe hardsteen reikt tot aan de vensterbanken van het gelijkvloers. Licht uitspringende hoekkettingen, negblokken rond ramen en een getrapte fries in natuursteen zomen de gevel af.

Aansluitend op de plint is er het drieledig vensteropening (in oorsprong met vensters) met zware monelen in blauwe hardsteen. De buitenste stijlen van het raam kragen uit met een sierlijke art nouveau zweepslag en dragen de erker van de bovenliggende verdieping (kraagstenen). De erker steunt op drie zorgvuldig uitgewerkte kleine (klooster-)gewelfjes in gebroken witte baksteen op ijzeren liggers, overeenkomstig de onderliggende raamverdeling. Het onderste deel van de erker, de borstwering, is bekleed met rode kunstleien in maasdekking. Daarboven de erker met centraal een drieledig venster. Het onderste gedeelte (twee derden) van het raamwerk is scharnierend en heeft geen kleinhouten verdeling - het vaste deel daarboven - heeft een rechthoekige kleinhouten verdeling. Lateraal in de erker telkens een venster met dezelfde verdeling. Daarboven een erkerdak met kunstleien dat toeloopt naar de gevel. Beide zones met kunstleien hebben onderaan drie rijen schubleien (écaillé dekking) daarboven een zone in maasdekking en bovenaan twee reien met octogonale leien. Boven de erkeruitbouw opnieuw een venster, ditmaal een vleugelraam met roede verdeling in een licht verzonken rondboognis waarvan het boogveld versierd is met een bas-reliëf met eikel- en eikenbladmotief. Tegen de dakrand, licht uitspringend, een getrapte fries in blauwe hardsteen. Daarboven de geknikte puntgevel met overkragend dak op uitstekende gordingen, met witgeschilderd timmerwerk. Het dak lijkt gedragen door een horizontale band in blauwe hardsteen die over de gevel onder het erkerdak doorloopt, links uitkragend met klos waarop het dak rust. Bovenop de gevel in het verlengde van de nok een Scandinavisch aandoende gekrulde makelaar als bekroning.

b. De oostelijke gevel:

Deze gevel is de meest monumentale gevel van de woning en beheerst dit deel van de Kollegestraat. Hij bestaat uit twee laterale delen en een centraal volume.

Het laterale deel aan de rechterzijde behoort tot het noordelijk gelegen volume en sluit aan bij de gevel van de Sint-Amandslaan. De gevel toont een superpositie van drie bouwlagen. De plint wordt hier doorbroken door een iets verder uitgebouwd mangat, dat indirect toegang geeft tot een private onderstand, een beveiligde kelderruimte die verwijst naar de oorlog. De toegang is een constructie uit met stalen profielen verstevigd gecementeerd baksteenmetselwerk. Een zwaar smeedijzeren hekwerk sluit de toegang af. Het gelijkvloers heeft een drieledige erkerraam met uitspringende geprofileerde kroonlijst en vlakke afdekking. De ramen zijn guillotineramen waarvan het bewegend gedeelte zonder - en het vaste deel daarboven - met rechthoekige kleinhouten verdeling. Een bouwlaag hoger, enigszins smaller, zit er een tweeledig venster, omgeven met licht uitspringende negblokken en centraal een zware vensterstijl, dito latei en vensterbank, alles in blauwe hardsteen. De beide ramen zijn guillotineramen met dezelfde verdeling zoals het raam eronder. Daarboven een mansardeachtig dak waarin een standvenster met kleinhouten onderverdeling. Het overkragende steile dakvlak (75°) met daktegels in

maasdekking reikt tot aan een geprofileerde kroonlijst die de knik in het dak vormt. Daarboven een minder verticaal dakvlak (45°) met rode stormpannen.

1.3.1.4. Het centrale volume

Het centrale volume heeft centraal een torenachtige uitbouw.

In het gevelvlak rechts van de centrale torenuitbouw, op de hoek van de middenrisaliet, schuilt ingewerkt onder het bouwvolume de fijn afgewerkte inkomportiek met aan beide open zijden een rondboog en tussenin een elegante vierzijdige art nouveau hoekzuil met een bloemkapiteel: een vierzijdige gestileerde tulp, waarvan de fijne steel recht doorloopt tot midden op de zuilschacht. De bogen zijn voorzien van een zware trekstang die middenin getordeerd is. De boogstenen zijn getrupt in blauwe hardsteen en de sluitsteen draagt een banderol de naam in kapitalen "T' OZENT" (ten onzent, bij ons thuis). De houten gewelfkoepel in latwerk is witgeschilderd. Het opstapje is in arduin, de vloer in de portiek is een zwart-wit vloertje met een rechthoekig motief in dambordpatroon (tegels 10x10, type Utzschneider, Jaunez et Cie.). Een bordeauxrood geschilderde vleugel deur verschaft toegang tot de woning. De deur heeft twee vensterzones met gekleurd figuurglas achter fijn decoratief smeedwerk. Boven de voordeur een bovenlicht met kleinhouten verdeling en dito glas. In de deur een gleuf horizontaal uitgewerkt met overschilderde metalen (koperen) klep en het opschrift "brieven". Links van het portaal zijn in het gevelvlak op het gelijkvloers twee rechthoekige vensteropeningen in een licht verzonken rondboogopening aangebracht, de ramen zijn voor twee derden opendraaiend, één derde is vast met een kleinhouten verdeling. De vensters zijn in gekleurd glas in lood in rechthoekige verdelingen- de middelste kwadranten bevatten een ovaalvormig glas in lood met een floraal motief: gestileerde bloemen in een vaas.

Voor de ramen is een gesmeed hekwerk aangebracht in een meer rectilineaire art-nouveaustijl. Het boogveld is weerom versierd met een zandsteenkleurig bas-reliëf met een schaal waarin eikenloof met eikels. Op het eerste verdiep is er een tweeledig venster, omgeven met licht uitspringende negblokken en centraal een zware vensterstijl, dito latei en vensterbank, alles in blauwe hardsteen. De ramen zijn guillotineramen waarvan het bewegend én het vaste deel daarboven geen kleinhouten verdeling hebben. Daarboven het overkragende mansardedak met witgeschilderde mastgoot. Het standvenster, een vleugelraam met rechthoekige kleinhouten verdelingen, reikt tot aan de kroonlijst die de knik vormt met het minder steile dakvlak. Op de nok van dit dakvlak opnieuw een gekrulde makelaar zoals we die ook terugvinden op de voorgevel.

De centrale torenuitbouw heeft op het gelijkvloers een rechthoekig grondplan, dat overgaat, via de steile leien dakconstructie tussen beide bouwlagen, in een erkerraam op de eerste en op de tweede verdieping met tussenin een borstwering in decoratieve witgeschilderde houten panelen. De uitbouw wordt bekroond door een driezijdig torendak dat overgaat in een zadeldak, alles in daktegels en met een vorstkam, dwars op het hoofddak (in stormpannen). Bovenaan de toren staat een windvaan waarin het monogram van de bouwheer verwerkt was. De windvaan is er nog, overeenkomstig het plan, de letters "AL" zijn echter niet (meer) aanwezig. Op elk verdiep wordt deze centrale torenuitbouw maximaal ingevuld door vensterzones.

Links van de torenuitbouw een insprong waarin een drieledig raam ietwat geprangd zit tussen die torenuitbouw en een wintertuinachtige uitbouw omheen de zuidelijke hoek van het centrale volume. Het raam staat opnieuw op de sokkel in blauwe hardsteen en is drieledig met dezelfde indeling. De monelen van de houten constructie zijn witgeschilderd. Daarboven de kroonlijst en het licht uitkregend dak dat verjongt naar de gevel op het eerste verdiep. Dit "tussendak" is bedekt met rode kunstleien, opnieuw in diverse vormen en legpatronen: onderaan twee rijen in écaillé, daarboven een zone in maasdekking en bovenaan enkele rijen met octogonale leien in maasdekking. Het ligt in het verlengde van het dak boven het erkerraam van de torenuitbouw en het dakje van de wintertuin waardoor het zuidelijk deel van het volume – en de hele oostelijke gevel een sterkere horizontaliteit krijgt – een speels effect dat nu wat verdoezeld wordt door de kruin van een geknotte straatlinde en de woekerende, hoog opschietende, klimop op de tuinmuur.

Links van het raam is er een wintertuinachtige uitbouw, gesloten aan de noordzijde door een muur in similliteen waarop latwerk werd aangebracht voor klimplanten rond een sokkel waarop een beeld thuishoort. De vensterzones geven uit op de oost- en zuidzijde. Het is een zware houten constructie met brede houten stijlen en ramen die witgeschilderd zijn. De twee traveeën aan de oostzijde hebben vaste ramen onderaan (2/3) en daarboven naar buiten openklappende ramen met kleinhouten verdeling. De zuidzijde telt drie traveeën, waarvan de linkse travee een vleugel deur heeft. Rechts daarvan een vensterzone zoals aan de oostzijde van de wintertuin. Deze constructie vindt men niet terug op de originele plannen. Die plannen tonen een overdekt terras dat als een loggia aansluit op de torenachtige uitbouw en omheen de hoek loopt. Vermoedelijk werden de plannen reeds tijdens de bouw fase gewijzigd aangezien de noordelijke muur opgetrokken werd in dezelfde simili natuursteen gevelbekleding en de sokkel, waarop alles rust, ononderbroken doorloopt over het volledige gelijkvloers. Op die manier valt het licht direct binnen in de "salle commune" en wordt deze ook nog eens vergroot met een heldere wintertuin. Dit kan er op wijzen dat het familiale leven in het huis belangrijk was voor de bewoners en minstens equivalent aan de meer plechtstatige vertrekken zoals het "salon" en de "salle à manger".

Op het eerste en tweede verdiep boven deze wintertuin zijn er vensters, symmetrisch geplaatst en constructief identiek aan de ramen rechts van de torenuitbouw. Dezelfde symmetrie zien we ook in de dakstructuur, met een identieke krullende makelaar op het nokeinde. Boven op het dak een opgemetste schoorsteen (cf. infra: leefruimte).

1.3.1.5. Het zuidelijke volume

Het zuidelijke volume is het laagste en minder opvallende deel van het huis en vormt de overgang tussen de westelijke scheidingsmuur en het centrale volume.

In de hoek gevormd door de wintertuinachtige uitbouw en het zuidelijke volume ligt een terras dat toegankelijk is via twee treden. De oost- en zuidgevel van dit volume zijn ten opzichte van de bouwaanvraagplannen gewijzigd, hoogstwaarschijnlijk nog tijdens de bouw fase. Op het aanzicht van de oostgevel is te zien dat er op het gelijkvloers een tweedelig raam met houten middenstijl en een tweeledige raam in combinatie met een deur voorzien was. Bij de bouw werd de deur gesupprimeerd en vervangen door een tweede dubbel raam met massieve houten middenstijl. Beide vensteropeningen zijn niet symmetrisch geplaatst en het raamwerk is ook enigszins verschillend.

Een kleine aanbouw onder plat dak met een deuropening in een licht verzonken rondboognis (met een boogveld met eikenloof) naast het zuidelijk volume geeft toegang tot een buitentoilet. De deur geplaatst op de zuidelijke gevel geeft toegang tot de wasplaats en heeft net als de andere deur een licht verzonken boogveld met eikenloof motief in bas-reliëf. Via deze deur werd de tuin verbonden met de dienstvertrekken.

Het gevelvlak van het zuidelijk volume heeft maar één bouwlaag in de steeds terugkerende simili natuursteenbekleding. De gevelbekleding loopt door tot aan het overkragend steil dakgedeelte met mastgoot. Het eerste verdiep zit dus als een mansardekamer onder de pannen, doch is voorzien van een grote in hout uitgewerkte dakdoorbreking onder geprofileerde kroonlijst, helemaal witgeschilderd, met links een enkel raam met kleinhouten verdeling, centraal een zone met vakwerk waarin acht rechthoekige decoratieve panelen met cirkelvormig motief tussen rechthoekig regels en stijlen geplaatst zijn. Rechts daarvan opnieuw een raam, ditmaal een dubbel raam met middenstijl en kleinhouten verdelingen. Het schilddak erboven heeft een soort wolfseind.

1.3.2. Het interieur

Het interieur van de villa onderging verscheidene transformaties tijdens de afgelopen decennia. Men kan aannemen dat gedurende de bewoningsfases, eerst als private woning van de bouwheer en later als directeurswoning, de functies van de woning onveranderd bleven en dus ook het interieur min of meer zijn oorspronkelijke glans behield. Opmerkelijke verbouwingen worden alleen uitgevoerd in het salon: De eerste ingreep

betreft de wijziging volgens een bouwvergunning van 18 januari 1947 waarbij de oorspronkelijke vensteropeningen aan de straatzijde voorzien worden van witstenen panelen in de onderste zone.

Bij een andere ingreep waarvan de datum niet gekend is, werd de gemeenschappelijke muur met het aanpalende pand doorbroken en wordt een doorgang voorzien met een trap naar de hoger gelegen bel-étageverdieping van het voormalige huis van dr. Valcke. Deze ingrepen dragen niet bij tot de erfgoedwaarde.

Een andere ingreep was het weghalen van de muur tussen de "salle commune" en de "salle à manger", mogelijks reeds ten tijde van de residentiële bewoning.

Tijdens een latere fase, op het moment dat de politie zijn intrek neemt in het gebouw wordt het gebouw op verschillende vlakken in zijn erfgoedwaarde getroffen: de diverse oorspronkelijke functies van de ruimtes worden onoordeelkundig vervangen door een kantoorfunctie. Dit gebeurde met gebrek aan respect voor de materialiteit en de artistieke waarde van het geheel.

1.3.2.1. Het gelijkvloers

Hall:

De woning is toegankelijk via de elegante portiek die men bereikt via de voortuin. De vleugel deur geeft toegang tot de hall: Dit is een grote ruimte (4,7 m op 5,25 m), tegelijk dienst doende als trappenhuis met een (geschilderde) houten slingertrap die naar een omlopend bordes loopt op de eerste en tweede verdieping. De balustrade van de trap en het omlopend bordes bestaat uit houtwerk, uitgewerkt in groepjes van drie spijlen. Die spijlen zijn als ranke zuiltjes met een overdreven entasis geplaatst tussen een vierkante abacus en dito basement die de handgreep met de trapboom verbinden. Tussen deze groepjes spijlen in staan groepjes met twee identieke spijlen met tussenin twee balkvormige spijlen waartussen 3 dwarshouten zitten. Tussen de bovenste twee dwarshouten zit een vierkant houten paneeltje.

De eerste trede van de trap werd uitgevoerd in witte marmer en draagt de trappaal. Deze trappaal heeft een balkvormig basement, verjongt daarboven van een vierkant grondvlak tot een cirkelvorm die overgaat in de geprofileerde handlijst. De trap gaat bij de zevende trede onder een houten rondboog door die steunt op een houten pijler. Deze houten pijler, die louter functioneel is (om de bovenliggende trap en bordes te ondersteunen) wordt op die manier verwerkt in het geheel. Onderaan is de trap met een kast dichtgemaakt.

De oorspronkelijke vloer van de hal is niet zichtbaar wegens vastgelijmd vast tapijt, net zoals de houten treden van de trap, die met hetzelfde tapijt bekleed zijn. De traphal heeft een groot bovenlicht dat het hele trappenhuis verlicht. Een radiator in gietijzer tegen de westmuur heeft een floraal motief in art-nouveaustijl.

Salon:

In de hall verschaft een vleugel deur voorzien van ruime rechthoekige vensters in facetgeslepen vlakglas in kleinhouten verdelingen, toegang tot het salon. De deurplaat van het koper-/bronskleurige deurbeslag is in gehamerd koper met een gestileerde roos. Het openingsmechanisme bestaat uit een handgreep met een drukknop die de veer bedient. Aan de binnenzijde is er geen grote deurplaat zoals aan de hallzijde. Het is een ruim salon met aan de westzijde een recentere bordestrap die toegang verleende tot het aanpalende pand. De noordzijde heeft drie openvallende bovenlichten. Hier werd het oorspronkelijke raam in 1947 aangepast. Aan de oostzijde is er een erkerraam. Het salon heeft een geprofileerde plafondlijst. De vloer is bedekt met vasttapijt – een ingreep die de waarde van het salon niet ten goede komt. Aan de bay-window fraaie radiatorkasten in kwartiersgezaagd donker eikenhout met deuren in rotan webbing. Metalen bronskleurig meubelbeslag in art-nouveaustijl. De vensterbank in eiken finer is in overeenstemming met de onderliggende kast.

Toilet en vestibule:

Op het plan van de bouwvergunning zien we aan de oostzijde van de hall een vestibule met één deur. Bij uitvoering werden twee deuren geplaatst en werd een toilet toegevoegd.

Beide deuren zijn voorzien van geprofileerde deurlijsten, bekroond met een geprofileerde kroonlijst. De deuren hebben een vierkante vensterzone met rechthoekige kleinhouten verdeling en een glas in lood venster. Een cirkel in het vierkant heeft licht gekleurd figuurglas. De zwikken zijn figuratief, met gekleurd glas en stellen een gestileerde roos voor. Elke deur heeft drie geprofileerde panelen, een bronskleurige gehamerde deurplaat met bronzen of koperen klink. Vermoedelijk werd naderhand in beide ruimtes een toilet geïnstalleerd nadat de residentiële functie verdween en er noodzaak was aan gescheiden sanitaire faciliteiten. De vensters in beide ruimtes zijn in gekleurd glas in lood met rechthoekige verdelingen. De middelste kwadranten hebben een ovaalvormig glas in lood met floraal motief gestileerde bloemen in een vaas.

Salle à manger:

De eetkamer was ongetwijfeld samen met het salon en de hall de meest representatieve plaats van de woning. De toegang tot de ruimte gebeurt via een identieke vleugel deur zoals die van het salon en staat er ook netjes tegenover geplaatst. Hier is het originele meubelbeslag verdwenen. Deze ruimte krijgt haar karakter door het indrukwekkende op maat gemaakte wandmeubel in donker eiken waarin centraal een schoorsteenmantel met een fijne geprofileerde lijst in marmer (Rosso di Verona) en een decoratieve schouwplaat in gehamerd brons-/koperkleurig metaal met centraal een medaillon met gestileerde rozen. Boven de haard een rondbogige spiegel gevat in eiken lijst. Aan beide zijden van de schouw symmetrisch geïnstalleerd een meubel met groen figuurglas in lood. De deuren van de onderkasten zijn in eik waarvan de panelen zijn voorzien van inlegwerk met eiken finer ruitenpatroon. Het sluitwerk bestaat uit een donker bronskleurig rechthoekig metalen plaatje met boven en onder twee uitspringende blokjes en centraal een rechthoekig hangend trekkertje (cf. infra: hetzelfde sluitwerk wordt ook gebruikt voor de radiatorkasten). Onderaan het wandmeubel een plint in koper-/bronskleurig gehamerd metaal. Rondom een lambrisering in donker eiken met paneelwerk in kwartiers eik en plinten in gehamerd koper-/bronskleurig metaal. Ter hoogte van het kamerbrede erkerraam zijn radiatorkasten in donker eiken aangebracht Met daarin paneeldeuren met rotan webbing. Opzij van de lambrisering tegen het erkerraam aan, zijn er twee kasten in dito eiken met groenkleurig figuurglas in lood.

Het plafond is na een recentere verbouwing verlaagd (vals plafond met inbouwspots), net zoals het plafond van de erker/bay-window. De vloerafwerking is niet zichtbaar door gelijkmd kamerbreed tapijt. Het was niet mogelijk om de oorspronkelijke afwerking te achterhalen.

Ten opzichte van het plan van de bouwaanvraag is de muur tussen de eetkamer en de leefruimte weggehaald. Dit is eveneens een aanpassing die recenter werd gemaakt, gezien de afwerking van de doorbraak met eikenhout, doch met paneelwerk van in dosse gezaagd eiken , in een iets andere tint gebeitst en voorzien van inbouwspots.

Salle commune:

De leefruimte aansluitend op de eetkamer was afgewerkt met dezelfde lambrisering en radiatorkasten zoals in de eetkamer. Ook hier werden plafonds en vloeren recent afgedekt.

Wintertuin:

De wintertuin is zoals eerder aangehaald niet terug te vinden op het plan van de bouwaanvraag. Tijdens de bouwfase werd de afgebeelde loggia gevormd tot een heldere beglaasde wintertuin. Opmerkelijk zijn de grote ramen met opvallende bovenlichten en hier en daar is nog een restant te zien van de zonblindes die extern gemonteerd waren. Hier zijn de radiatorkasten met spijltjes witgeschilderd en bedekt met tabletten in natuursteen (rouge belge, griotte). Ook hier is het niet te achterhalen wat de oorspronkelijke afwerking van plafond of vloer was. Een doorgeefluik tussen de keuken, zichtbaar op het plan werd eveneens recentelijk vernieuwd.

Dienstgang:

Een dienstgang, achter de eet- en leefkamer, langsheen de westelijke scheidingsmuur verbond alle delen van het huis met elkaar ten behoeve van het huispersoneel. De

dienstgang is eveneens verbonden met de bovenliggende verdiepingen en geeft op de drie niveaus uit in het prestigieuze trappenhuis. Dezelfde trap verbond ook de dienstgang met de keldervertrekken. In de dienstgang is de originele vloer zichtbaar. Het is een gespikkelde granito vloer met een rechthoekige zwartwit mozaïekband: binnenin de mozaïekband zwart, beige en wit gespikkeld, daarbuiten tegen de plint aan rood-roze gespikkeld.

Keuken:

De keuken werd recent helemaal vernieuwd en heeft buiten het originele raamschrijnwerk geen erfgoedwaarde.

Buanderie:

De wasplaats zoals die werd uitgetekend op de bouwaanvraag had geen rechtstreekse verbinding met de keuken of de dienstvertrekken. Het lijkt geen twijfel dat de verbinding tussen de keuken en de wasplaats reeds bij de bouw werd gemaakt. Zo kon een bediende overigens probleemloos alle dienstvertrekken bereiken via de zuidelijke tuindeur zonder de voordeur te gebruiken. Ook hier zijn geen interieurelementen bewaard met erfgoedwaarde.

1.3.2.2. Eerste Verdieping

Er werden in het archief geen originele plannen teruggevonden van de verdiepingen. De functies van de kamers kunnen echter wel afgeleid worden door hun plaatsing in het gebouw. De slingertrap in de traphal leidt naar een omlopend bordes op de eerste étage. Rond het bordes liggen een aantal kamers: Alle kamers hebben een houten deur met paneelwerk en drie rechthoekige vensters in figuurglas. Bij de meeste kamers zijn die deuren inclusief vensters overschilderd of afgedicht. De vloeren in de kamers, het bordes en de dienstgang zijn overwegend in linoleum. Het is niet duidelijk of dit de originele vloerbekleding was en - in positief geval - of er ook nog van dat originele linoleum aanwezig is. In bepaalde kamers gaat het duidelijk om nieuwe linoleum, in andere kamers treffen we vast tapijt of vinyl aan.

De kamers aan de noord- en noordoostzijde van het huis waren ongetwijfeld de belangrijkste. Zij worden bediend via de prestigieuze traphal en hebben ook het meest gunstige klimaat door hun ligging. De kamers (zie plannen in bijlage bij het inhoudelijk dossier) in het noordelijk volume (1.1, 1.2) en de grote kamer (1.3 en 2.3) in het middelste volume zijn onderling met elkaar verbonden door een deur en hebben telkens ook een aparte deur die uitkomt in de centrale traphal (1.1-1.3, 2.1-2.3)- De kamers die uitgeven in de dienstgang (1.4, 2.4 en 1.5, 1.6 - 2.5) hebben geen onderlinge verbinding met de andere kamers (Tussen de kamers 1.3 en 1.4 en 2.3 en 2.4 werd recentelijk een doorgang gemaakt: De deuren zijn er nieuw, net zoals de deurlijsten. Twee kamers hebben enkel een toegang tot de dienstgang. Deze kamers liggen ook in het warmere, meer bezonde, deel van het huis en zitten volledig onder de pannen (met uitzondering van 1.4).

Kamers 1.5 en 1.6 waren en suite kamers en waren ongetwijfeld de vertrekken van een inwonende bediende.

De kamers op het eerste verdiep waren voorzien van centrale verwarming. Verschillende fraaie gietijzeren radiatoren met floraal motief zijn nog steeds aanwezig. In de kamers, met uitzondering van 1.2 en 2.2 is er ook een schouwmantel voorzien voor een kachel. Gezien bepaalde onderdelen van de centrale verwarming, waaronder een groot geklinknageld vat, nog aanwezig zijn in de kelder en de fraaie radiatoren en radiatorkasten kan er vanuit gegaan worden dat dit te samen met de bouw geïnstalleerd werd. De schouwmantels waren geschikt voor de plaatsing van kachels (die mogelijks bijkomstig waren). De schouw in de leefruimte, de "salle commune", die aangeduid is op de plannen verdween bij het supprimeren van de muur. De opgemeten schouw van deze haard of kachel (op het gelijkvloers, het eerste en tweede verdiep) is de enige zichtbare vanaf de openbare weg. De andere schachten van kachels en centrale verwarming komen uit in schouwen aan de andere zijde van het dak.

Kamer 1.1 De inrichting met neoclassicistische ingemaakte kasten is mogelijk een latere toevoeging of adaptatie. Een schouwmantel met fijne lijst in Sainte-Anne-marmer is ingewerkt in het wandmeubel. De radiatorkast is gedeeltelijk aanwezig maar voorzien van paneelwerk zonder enige erfgoedwaarde.

Kamer 1.2 De kamer verbindt 1.1 en 1.3 en herbergt buiten de radiator en de deuren geen elementen met uitgesproken erfgoedwaarden.

Kamer 1.3 De grootste kamer van de eerste verdieping heeft een indrukwekkende vensterzone met daaronder twee gietijzeren radiatoren met floraal motief. Tegenover de vensterzone is er een schouw met licht uitspringende boezem en schoorsteenmantel met gekoppelde pilasters onder een schouwbalk met segmentboog in beige gegolfde marmer met grijze ader en accenten in rouge belge (griotte) en plaatjes in gehamerd koper of brons met gestileerde roos. Eén van de pilasters is verdwenen.

Kamer 1.4 Deze kamer heeft een fraai uitgewerkte radiatorkast met panelen in rotan webbing die overschilderd werden.

Kamer 1.5 Deze kamer in het zuidelijke volume is een en-suite-kamer. De eerste ruimte heeft een radiatorkast ingewerkt onder de ruime vensterbank in natuursteen en heeft panelen in rotan webbing die overschilderd zijn of vervangen door paneelwerk. In de hoek van de tegenovergestelde zijde een identieke schouw als in kamer 1.3., hier in perfecte staat. De aangrenzende ruimte, heden ingericht met een kitchenette is uitgerust met een fraaie radiator en in de hoek van de tegenovergestelde zijde is een hoekschouwelement geplaatst in hout, een variant van de marmeren versie elders op de eerste verdieping, met gekoppelde spijlen aan weerszijden onder een houten schouwbalk en dito tablet.

1.3.2.3. Tweede Verdieping

De kamerindeling op de tweede verdieping is min of meer dezelfde als op de eerste verdieping, doch de plafonds zijn er lager, er was geen oorspronkelijke centrale verwarming en de schouwen, indien aanwezig, hebben enkel de eenvoudige variant van schouwmantel met de houten gekoppelde spijltjes. De dienstgang vertoont tekenen van recente waterschade.

1.3.2.4. Zolderverdieping

Er is in kamer 2.2 een valluik naar de zolderverdieping dat vergrendeld is en voorzien werd van een waarschuwingsteken voor asbest. Om die reden was er geen mogelijkheid om de zolderverdieping te bezichtigen.

1.3.2.5. Kelderverdieping

Via de diensttrap bereikt men de kelder. De kelder bestaat uit verschillende ruimtes die dienden als stookplaats, kolenkelder, voorraadkamer, wijnkelder. Een gedeelte van de kelder, meer bepaald het gedeelte onder het salon werd verstevigd met zwaar muurwerk en stalen leggers. Via een mangat dat uitgeeft in de voortuin kan men deze versterkte ruimte verlaten. Deze zogenaamde onderstand is gebouwd tijdens of bij aanvang van één van de wereldoorlogen. In deze zogenaamde "onderstand" kon de familie schuilen bij nood. De wijnkelder met compartimentering en nummering illustreert de interessesfeer en de sociale positie van de bouwheer. De geklinknagelde ketel en de oorspronkelijke aanwezigheid van een centraal verwarmingssysteem toont het comfort dat in de woning was voorzien.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens de plaatsbezoeken van 10 en 24 augustus, 14 september 2016 en 12 mei 2017. De fysieke toestand is op deze momenten ook fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken bevindt het gebouw zich nog in een structureel gedegen bouwfysische toestand. De dakkap kon niet bezichtigd worden wegens afgesloten omwille van asbestgevaar. Het goed vertoont echter sporen van gebrekkig onderhoud gedurende de laatste jaren door de steeds wisselende bewoners en/of projecten die er plaatsvinden (politiekantoor, opvang daklozen, zomers pop-up café, werkplekken voor kunstenaars, ...). Er zijn onder meer dringend enkele werken aan het dak nodig om te vermijden dat hemelwater in het huis terecht komt (dienstgang boven). Er werden door de eigenaar, de stad Kortrijk zichtbaar werken gedaan om de veiligheid van het gebouw te bewaken (onder meer rookmelders, gevaartekens op het zolderluik i.f.v. aanwezigheid asbest, enz.).

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. De architecturale waarde

2.1.1.1. Architect en architectuur

Voor de ruime stadswoning van August Lommens opteert Jozef De Coene voor de modieuze "cottage" stijl die zijn intrede gedaan heeft op het einde van de negentiende eeuw onder invloed van de arts-and-craftsbeweging. Geheel in de visie van die arts-and-craftsbeweging en de art nouveau wordt zowel de villa als het interieur tot in de details door De Coene ontworpen als een Gesamtkunstwerk. Enkele elementen tonen de typische sierlijke zweepslag, maar nog meer elementen verwijzen naar de meer geometrische art nouveau en de latere art deco zoals in de architectuur van zijn vriend Jean-Baptiste Dewin en tijdgenoot Albert Vanhuffel. De Coene heeft een zeer beperkt architecturaal oeuvre tot stand gebracht, maar desalniettemin spreekt uit het voorbeeld van deze villa een bijzondere maturiteit inzake architecturale vormgeving bij de op dat moment 36-jarige kunstenaar, ambachtsman en selfmade architect. Deze realisatie strookt met zijn visie over de kunst, de sierkunst en de architectuur en is een unieke getuige van zijn kunnen.

2.1.1.2. Het architecturaal programma

Het ontwerp breekt (behoudens enkele voorbeelden van onder meer Richard Acke en Jozef Viérin) met de traditionele burgerwoning die tot dan toe in Kortrijk gezien werd. De woning is dan ook eigentijds te noemen. Toch is het tegelijk ook een burgerwoning met een klassieke distributie en een niet te miskennen prestige:

In de langgerekte en enigszins smalle woning weet hij een opvallend helder en ruimtelijk programma te creëren. De Noordoostzijde van het perceel doet dienst als voortuin en "openbaar" gedeelte: de woning heeft een smalle, doch statige gevel aan de zijde van de Sint-Amandslaan. Van daar af omzoomt een lage muur, met elegant geometrisch smeedwerk hekken, de publieke tuin. Pal in het midden van de afgesneden hoek van de Sint-Amandslaan en de Kollegestraat verschaft een toegangshek in gelijkaardig smeedwerk toegang tot een tuinpad dat leidt naar de inkomstpartij. De voordeur geeft toegang tot een representatieve hall met drie niveaus trappen en bordessen. Bovenaan zorgt een bovenlicht samen met het licht dat door de venstertjes in de kamerdeuren glipt voor een diffuus licht. Rechts en links in de hall zijn er blitse vleugeldeuren (met

facetgeslepen glas) die toegang verlenen tot de voornaamste ruimtes: rechts het (ontvangst)salon en links de toegang tot de eetkamer.

Het deurbeslag van de vleugeldeuren in gehamerd koper met gestileerde roos en de andere florale motieven in onder meer het glas in lood, zijn een reflectie van de tuin die het huis omgeeft. Walter Shaw Sparrow, die overigens van 1880 tot 1888 in Brussel verbleef en studeerde, zegt in een quote over architectuur *"There must be poetry as well as mathematics."*⁵ In villa t' Onzent wordt de natuur naar binnen getrokken - niet enkel letterlijk maar ook in materiaal en vormgeving - en wordt die verweven met strakke geometrische elementen in plan, opbouw en detailwerking.

Het noordelijke salon is wel goed belicht, maar de natuur wordt getemperd door de aanblik van de straat. De zuidelijke ruimtes baden in het licht en geven met enorme vensterpartijen uit op een volledig private tuin.

Tegen de achterwand van de hall vertrekt een trap met sierlijke balustrade. Op het eerste en tweede verdiep geeft een bordes toegang tot de slaapkamers. De imposante traphal in het noordelijke deel van het huis is voorbehouden voor de familie. De kamers van huispersoneel en de dienstvertrekken bevinden zich aan de zuidzijde en zijn toegankelijk via dienstgangen en diensttrappen die zich achter de eet- en leefkamer bevinden. In de dienstgang bevindt zich ook de deur naar de kelderverdieping. Zodoende beschikt het huis over een discrete maar goed geslaagde gescheiden distributie.

Jozef De Coene bespeelt alle registers van de vormtaal: De architect speelt met de volumes: verticaliteit in het noordelijk volume, zoals het een stedelijke puntgevel betaamt; het middelste volume wordt geaccentueerd door een torenuitbouw met grote vensterpartijen; de overgang naar, én het zuidelijk volume, worden dan weer gekenmerkt door de horizontale lijn en heeft een landelijke uitstraling. Gevelbekleding in natuursteen voor de sokkel, in simili natuursteen met getrokken voegen, maar evengoed gevelvlakken in houtwerk en steile dakvlakken die de gevelvlakken vervangen. Vensters in alle mogelijke verschijningsvormen, liggend en staand, gaande van ramen zonder kleinhouten verdeling, rechthoekige kleinhouten verdeling of glas-in-lood. Het gebruik van verschillende dakvormen, met een verschillende legpatronen en gedifferentieerde materiaalkeuze. Ondanks de woning is opgebouwd met verschillende architecturale elementen is het geheel toch harmonisch.

Het is een zeldzaam en representatief erfgoedrelict, een creatie van Jozef De Coene in de rol van architect. Het architecturaal programma is waardevol en nog steeds voldoende afleesbaar. De architectuurhistorische betekenis is significant. Om die reden dient de architecturale waarde voorop geplaatst te worden.

2.1.2. Artistieke waarde

Als jongeling werd De Coene begeistert door de lezingen van Henry Van de Velde over Ruskin en Morris. De arts-and-craftsbeweging die de sierkunsten en de architectuur sterk verenigden en het pleidooi voor een herwaardering van het ambacht hebben hun effect niet gemist. Van een kleine behangerszaak groeide de firma De Coene uit tot een belangrijke internationale speler op het vlak van de binnenhuiskunst. Jozef De Coene maakte ook dankbaar gebruik van de talenten van architecten, kunstenaars en ambachtslui, maar blonk zelf ook uit in de schilderkunst, de binnenhuiskunst en de architectuur. Villa t' Onzent is dan ook een uniek relict van de artistieke beweging rond "les Ateliers d'Art, Frères De Coene", een symbiose van één van de opmerkelijkste figuren van dat tijdsgewricht én zijn entourage. De boogvelden met de schaal met eikenloof zijn een statement. De eik als bron van vakmanschap, als basis van zijn artistieke productie. De eik komt ook terug in tal van realisaties zoals in onder meer het logo van de firma of het deurbeslag van de trouwzaal van het gemeentehuis van Vorst. "De Eikelaar" wordt ook de naam van het tijdschrift dat Jozef De Coene in 1926 opstart en de visie op de kunsten

⁵ HOLLAMBY, E. (1991), Red House, Bexleyheath, 1859, Philip Webb, Architecture in Detail, Phaidon, London.

van het selecte gezelschap rond Jozef De Coene weergeeft. Het tijdschrift "De Eikelaar" liep van 1926 tot 1938 en stond onder de artistieke leiding van Stijn Streuvels.

Ondanks de recentere en weinig respectvolle ingrepen zijn nog heel wat elementen in voldoende mate aanwezig. Daarin zien we dat het gebouw meer is dan een toevallige realisatie: het is een "Gesamtkunstwerk" van een opmerkelijk kunstenaarsatelier. Om die reden is de artistieke waarde zeer belangrijk.

2.1.3. Historische waarde

De stad Kortrijk was op het moment van de eeuwwisseling een textielstad. De Leie, die eertijds het epitheton "Gouden Rivier" meekreeg omdat het vlas in de rivier geroot werd, was door de industriële revolutie een sterk vervuilde rivier geworden. De stad Kortrijk was net zoals andere textielhoofdsteden een ongezonde industriestad geworden. In een periode van tanende industriële activiteit is het de meubelindustrie die in Kortrijk een belangrijke economische rol speelt door de aanwezigheid van de Kortrijkse familie De Coene. De stad verloor echter de meeste architectuurrealisaties van Jozef De Coene door het oorlogsgeweld.

De realisatie is evenzeer belangrijk als een relict van de rijke culturele scène in Kortrijk op dat moment, een hoogtepunt voor de Leiestad. De sier- en meubelkunst alsook de houtbouw in België werd ook decennia lang internationaal uitgedragen door "De Coene". Deze realisatie behoort tot de vroegste memorabilia van Jozef De Coene en de Kortrijkse kunstwerkstede en heeft daarom historische waarde.

2.1.4. Ruimtelijk structurerende waarde

Ondergeschikt, maar niet onbelangrijk is eveneens de ruimtelijk structurerende waarde. Villa t' Onzent valt duidelijk op in het straatbeeld. De aanleg van de Sint-Amandslaan kwam er na de sanering van de "ongezonde" historische volkswijk op Overleie. De rechtgetrokken straat zou een straat worden met burgerwoningen en is vanuit dat oogpunt een duidelijk stedenbouwkundig project. Door het perceel en de tuin optimaal te benutten krijgt de hoekwoning meer dan een loutere stedenbouwkundige betekenis. De langgerekte gevel krijgt in zowel de Sint-Amandslaan als de Kollegestraat een ruimtelijk structurerende rol en wordt een referentiepunt. Ook na de bouw van de zeer beeldbepalende architectuur van het torengedebouw van het Sint-Amandscollege van architect Christ Vastesaegeer (1925-2012) bleef de woning die rol vervullen.

2.2. Motivering van het type bescherming

De stadswoning met tuin "Villa t' Onzent" wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd is. Het kadastrale perceel gevat door de bescherming is opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming heeft betrekking op het onroerend goed gelegen in de Sint-Amandslaan 30, kadastraal gekend als KORTRIJK 2de afdeling Kortrijk, sectie F, perceel 0466/00B003.

De bescherming betreft het volledige gebouw met interieur, de tuin en tuinmuur vermits al deze integraal deel uitmaken van de oorspronkelijke realisatie.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

In de Sint-Amandslaan (ID 108707) liggen verscheidene panden die opgenomen zijn in de inventaris Onroerend Erfgoed waaronder de belendende beeldbepalende panden omvattende de woning van Dr. Valcke en het "Institut Médical du Dr. Valcke" (Sint-Amandslaan 26-28) in een verassend frisse geometrische art-nouveaustijl naar ontwerp van Jules Carette uit 1911 (ID 60176). De eigen woning (1901) in neotraditionele stijl van dezelfde Jules Carette (ID 60170) aan de overkant van de straat is een andere opmerkelijke realisatie in de nabijheid.

In de omgeving liggen beschermde objecten, meer bepaald enkele delen van het Sint-Amandscollege (ID 59831), gelegen langsheen de Kollegestraat, recht- en schuin over Villa t' Onzent. Het betreft de bescherming van 24 augustus 2003 van de Sint-Amandsproosdij waarbij de bebouwing tegenover de villa, met inbegrip van de neogotische omheiningmuur en toegangspoort, werd beschermd als monument.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

Het te beschermen onroerend goed ligt volgens het gewestplan in woongebied.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Die vindt men terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Bouwplannen

Stadsarchief Kortrijk, bouwvergunningen, Sint-Amandsstraat doos 126, Kollegestraat doos 208.

Bibliografie

DEMEY, A. (2000), "De Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene": Een successtory tot september 1944, in Art De Coene, Jaarboek 1, Stichting De Coene, Kortrijk.
GERMONPREZ, F. (1983), Jozef De Coene en de Kortrijkse Kunstwerkstede, Lannoo, Tielt.
HERMAN, F. et. al. (2006), Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene, 80 jaar ambacht en industrie meubelen – interieurs architectuur, uitgeverij Groeninghe, Kortrijk.
JACOBS, S. (1996), Henry van de Velde, wonen als een kunstwerk, een woonplaats voor de kunst, Van Halewyck, Leuven.
MADDENS, K. (red), (1990), De Geschiedenis van Kortrijk, Lannoo, Tielt.
PANNIER, et al. 2016, aanvraag bescherming Villa t' Onzent (niet uitgegeven werkdocument van de werkgroep onroerend erfgoed van het Erfgoedplatform Kortrijk)
VAN DEN BOSSCHE, H. (1987) Le Nouveau Jardin Pittoresque, in Monumenten en Landschappen, jg 6/6, Bestuur Monumenten en Landschappen, Brussel.
VLIEGHE, S. (2006), JB Dewin en Jozef De Coene bouwden drie villa's te Kortrijk, in Art De Coene, jaarboek 5, Stichting De Coene, Kortrijk.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie